

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

“ ” 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ПРИРОДНА ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти
галузь знань
напрямок підготовки
освітня програма
спеціалізація
вид дисципліни
факультет

перший (бакалаврський)

10. Природничі науки

103. Науки про Землю

Географія

за вибором

геології, географії, рекреації і туризму

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ 28 ” серпня 2019 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Родненко К. В., к.геогр.н.,
Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від “ 28 ” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____ (підпис)

(Прасул Ю. І.)
 (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “ 28 ” серпня 2019 року № 1

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ (підпис)

Жемеров О. О.
 (прізвище та ініціали)

Програму погоджено зі студентським самоврядуванням, Харківською обласною станцією юних туристів (директор В. А. Редіна), Харківським обласним туристсько-інформаційним центром (директор В. Д. Холодок)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природна та історико-культурна спадщина» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія» підготовки бакалавра спеціальності 103. Науки про Землю.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є

формування у студентів, що опановують професію географів, фахового світогляду, базових теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для роботи в освітніх, наукових та виробничих закладах туристичного спрямування, а саме ознайомлення з системою наукових знань про природну та історико-культурну спадщиною світу та окремих регіонів, її значенням у житті суспільства; усвідомлення й розуміння проблем збереження та використання спадщини, виховання поваги, дбайливого й відповідального ставлення до культурної і природної спадщини.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

знайомство із феноменом спадщини в сучасній науці й культурі; вивчення основних понять, категорій, функцій спадщини; отримання уявлення про основні історико-культурні та природоохоронні території й об'єкти, їхнє місце в українській і світовій культурі; вивчення світового та українського досвіду охорони та використання спадщини; розгляд проблем використання історико-культурної й природної спадщини; прищепити розуміння необхідності дбайливого відношення до історико-культурного та природного надбання, уміння використовувати отримані знання в суспільній і професійній сферах діяльності.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни Природна та історико-культурна спадщина	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
12 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
66 год.	82 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Сформовані компетентності: - здатність на основі сучасних методів географічних досліджень проводити аналіз та давати оцінку природної та історико-культурної спадщини територій; - здійснювати моніторинг об'єктів, територій та комплексів природної та історико-культурної спадщини.

Знання: зміст поняття «природна та історико-культурна спадщина»; принципи виділення природних і культурних об'єктів; основні пам'ятки природи та культури, що утворюють Всесвітню спадщину та занесені в Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; географічний

розподіл пам'яток; об'єкти природної та історико-культурної України та регіональні особливості спадщини; методики оцінювання ПІКС території; поняття історико-культурного каркасу країни та регіону.

Уміння: проводити оцінку природної та історико-культурної спадщини території; визначати значення і місце природної та історико-культурної спадщини при обґрунтуванні туристичного продукту, для визначення можливих напрямків внутрішнього і міжнародного туризму; розробляти рекомендації щодо збалансованого використання об'єктів спадщини у туристичній галузі; розраховувати рекреаційне навантаження на об'єкти спадщини; давати оцінку історико-культурному та природному потенціалу території на основі наявних об'єктів спадщини.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Сутність природної та історико-культурної спадщини

Тема 1. Природна та історико-культурна спадщина: суть, значення, особливості. Основні етапи становлення, формування та розвитку природної та історико-культурної спадщини. Сучасні тенденції дослідження спадщини з точки зору збалансованого розвитку. Поняттєвий апарат в системі ПІКС. Класифікація ПІКС. Об'єкти матеріальної та нематеріальної спадщини. Культурні ландшафти та асоціативні простори. Критерії для внесення та виключення об'єктів у список спадщини. Методики оцінювання ПІКС території.

Тема 2. Охорона, збереження, відновлення та використання природної та історико-культурної спадщини. Географічні аспекти управління спадщиною: теорія, методика, практика. Проблеми збереження спадщини. Фактори ризику об'єктів спадщини; економічний і соціальний збиток від їх втрати. Вплив екологічних факторів на пам'ятки природної та історико-культурної спадщини. Екологічна політика та охорона спадщини. Моніторинг об'єктів ПІКС. Паспортизація і оцінка об'єктів ПІКС. Облік та збереження спадщини засобами ГІС. Аналіз картографічних творів природної та історико-культурної спадщини. Особливості системи управління і охорони об'єктів природної та історико-культурної спадщини. Вплив природної та історико-культурної спадщини на розвиток туризму.

Розділ 2. Стратегія розвитку і збереження природної та історико-культурної спадщини в Україні і світі

Тема 1. Регіональні особливості природної та історико-культурної спадщини. Міжнародний досвід охорони природної та історико-культурної спадщини. Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Характеристика ПІКС в країнах Європи і Північної Америки; Азії і Океанії; Арабських країнах; країнах Латинської Америки та Карибах; країнах Африки. Місце України в природній та історико-культурній спадщині світу. Спадщина української діаспори.

Тема 2. Природна та історико-культурна спадщина як особливий ресурс України та її регіонів. Природні та соціально-економічні чинники формування ПІКС. Законодавча база формування реєстру об'єктів природної та історико-культурної спадщини в Україні. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Історико-культурні території. Поняття історико-культурного каркасу країни та регіону. Структурні елементи історико-культурного каркасу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Сутність природної та історико-культурної спадщини												
Тема 1. Природна та історико-культурна спадщина: суть, значення, особливості	25	4	2			19	25	1	1			23
Тема 2. Охорона, збереження, відновлення та використання природної та історико-культурної спадщини	15	2	2			11	15	1	1			13
Разом за розділом 1	40	6	4			30	40	2	2			36
Розділ 2. Стратегія розвитку і збереження природної та історико-культурної спадщини в Україні і світі												
Тема 1. Регіональні особливості природної та історико-культурної спадщини	30	4	4			22	30	1	1			28
Тема 2. Природна та історико-культурна спадщина як особливий ресурс України та її регіонів	20	2	4			14	20	1	1			18
Разом за розділом 2	50	6	8			36	50	2	2			46
Усього годин	90	12	12			66	90	4	4			82

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Аналіз підходів до класифікації об'єктів спадщини	2	1
2	Фактори ризику об'єктів спадщини. Розрахунок рекреаційного навантаження на об'єкти спадщини	2	1
3-4	Характеристика природної та історико-культурної спадщини у різних регіонах світу	4	1
5	Історико-культурний каркас регіонів України	2	1
6	Розробка рекомендацій щодо збалансованого використання спадщини у сфері туристичної діяльності	2	-
Разом		12	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Самостійно узагальнити матеріал за даними темами: Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Нематеріальна спадщина. Асоціативні простори та їх вплив на розвиток туризму	5	6
2	Поняття культурного ландшафту	10	12
3	Критерії для внесення та виключення об'єктів у список спадщини	4	5
4	Руйнування природної та історико-культурної спадщини під впливом географічних факторів	5	6
5	Природна та історико-культурна спадщина: перспективи збереження і використання	3	4
6	Досвід картографування природної та історико-культурної спадщини	3	3
7	Міжнародний досвід охорони природної та історико-культурної спадщини	16	16
8	Спадщина української діаспори	6	12
9	Місце спадщини в стратегіях розвитку регіонів України	5	6
10	Історико-культурний каркас України	9	12
	Разом	66	82

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання робочим навчальним планом не передбачені.

7. Методи контролю

Передбачені методи контролю: правильність виконання практичних робіт та їх теоретичний захист, поточні проміжні (в т.ч. і тестові) контролю теоретичного матеріалу (як за окремими темами, так і кожної лекції), участь в дискусіях під час лекційних та практичних занять, ведення конспекту окремих тем, проміжний і підсумковий заліковий контроль.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					залікова робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом
T1	T2	T1	T2			
10	10	20	20	-		60
						40
						100

Критерії оцінювання:

Кожна практична робота оцінюється від 0 до 10 балів:

0 балів – робота не виконана,

1-2 бали – виконана частково, у тезовій формі, повністю відтворена інформація з інтернет, знання фрагментарні і поверхові,

3-4 бали – завдання виконано частково, висновки не аргументовані, робота підготовлена недбало, знання поверхові,

5-6 балів – завдання виконано повністю, містить суттєві помилки методичного характеру, знання задовільні,

7-8 балів – завдання виконано повністю, вчасно, містить несуттєві недоліки, знання достатні,

9-10 балів – творчий підхід до розкриття питання, повно і правильно виконана, демонстрація глибоких знань теорії, зауваження відсутні.

Підсумковий (заліковий) контроль: робота складається з питань тестової, графічної та відкритої форми.

Перший блок охоплює знання поняттєво-теоретичного апарату (4 визначення по 1,5 бали кожне, враховується повнота розкриття терміну).

Другий блок тестової форми на знання нормативної бази (6 питань по 0,5 бали кожне).

Третій блок містить відкрите графічне завдання, присвячене природній та історико-культурній спадщині ЮНЕСКО (7 балів, правильність назви кожного об'єкта по 0,5 балів, чіткість нанесення на контурну карту по 0,5 бали).

Четвертий блок присвячений об'єктам світової спадщини ЮНЕСКО (оцінюється чіткість нанесення на контурну карту, 14 об'єктів по 1 балу кожне).

П'ятий блок містить три питання, які потребують стислої розгорнутої відповіді (оцінюються по 3-4 бали кожне).

Загальними критеріями оцінювання відкритих питань залікової роботи є такі:

максимальні бали за відповідь	3	4
Критерії оцінювання	можливі набрані бали	
відповідь відсутня	0	0
спроба відповісти на питання, але наводяться загальні речення про важливість, актуальність тощо, студент демонструє дифузно-розсіяне уявлення та початкові, поверхневі знання, розрізняє об'єкт вивчення, може дати тлумачення того чи іншого явища, фрагментарно, у тезовій формі відтворює незначну частину матеріалу, елементарний виклад думки	0,5	0,5
студент розкриває основні поняття, пробує назвати основні властивості, відтворює логічно і послідовно основний матеріал з помилками та неточностями	1	1
достатньо повне викладення матеріалу, відповідь відображає уміння аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, робити висновки, студент наводить окремі власні приклади	2	2
студент демонструє вільне володіння матеріалом, відповіді повні, логічні, структуровані, обґрунтовані, з власними прикладами, але з певними неточностями несистемного характеру	2,5	3
демонструє глибокі, системні і міцні знання, критичне оцінювання нових фактів, ідей, явищ, неординарний і творчий підхід до вирішення поставленої проблеми	3	4

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	незараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження / [за ред. В. О. Горбика, С. І. Кота] – К. : НАН України; Ін-т історії України, 1998. – 400 с.
2. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. – К. : Фенікс, 2012. – 77 с.
3. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
4. Методичні рекомендації по підготовці матеріалів Зводу пам'яток історії та культури України / АН України; Інститут історії України, Інститут археології України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського; Науково-дослідний інститут теорії, історії архітектури та містобудівництва. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, 2008. – 114 с.
5. Міжнародні засади охорони нерухокої культурної спадщини : [міжнародні документи] / Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень; Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К. : Фенікс, 2008. – 176 с.
6. Паризька Декларація «Про культурну спадщину як рушійну силу розвитку». Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS). – Париж, 2011. – 11 с.
7. Поливач. К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України : монографія / К. А. Поливач. – К. : Ін-т географії, 2012. – 208 с.

Допоміжна література

1. Стецюк В. В. Природна та етнокультурна спадщина України: новітні дослідження / В. В. Стецюк, В. Г. Пазинич, Т. І. Ткаченко ; за ред. В. В. Стецюка. – К. : Вища школа, 2012. – 344 с.
2. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури: (на матеріалах Зводу пам'яток історії та культури України) / НАН України; Інститут історії України / В. О. Горбик (відп. ред.). – К., 1999. – 304 с.
3. Акуленко В. І. Становлення і розвиток законодавства про охорону і використання пам'яток культури в Україні (1917-1991 рр.) : дис. ... канд. юрид. наук у формі наук. доп., що виконує також функції автореферата: 12.00.01 / Акуленко Віктор Іванович. – К., 1992. – 33 с.
4. Горбик В. О. Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи : монографія / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2012. – 192 с.
5. Історико-культурні заповідники. Плани організації територій / [за ред. В. В. Вечерського] – К., 2014. – 256 с.
6. Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991-2007 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Вячеслав Васильович Корнієнко. – К., 2008. – 20 с.
7. Курило Т. В. Становлення і розвиток законодавства про охорону культурної спадщини в Україні: історико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Тетяна Вячеславівна Курило. – К., 2003. – 18 с.
8. Лисицкий А. В. Культурное наследие как ресурс устойчивого развития : дис. ... канд. культурологии : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / Лисицкий Андрей Викторович. – М., 2004. – 151 с.
9. Мазуров Ю. Л. Природное и культурное наследие как фактор развития природопользования: вопросы методологии и практики управления : автореф. дис. ... докт. геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география» /

Юрій Львович Мазуров. – М., 2006. – 48 с.

10. Пам'ятки діячам науки та культури національних меншин України : Каталог-довідник / В. О. Горбик [та ін.]. – К. : Головна спец. ред. літ-ри мовами нац. меншин України, 1998. – 189 с.

11. Пам'ятки історії та культури України. Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ / [Горбик В. О. та ін. ; ред. кол.: Денисенко Г. Г. та ін.]. – 2010. – 277 с.

12. Підлісецька І. О. Картографічне моделювання історико-культурної спадщини України : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 11.00.12 «Географічна картографія» / Ірина Олександрівна Підлісецька. – К., 2012. – 20 с.

13. Піскун В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Валентина Миколаївна Піскун. – К., 1995. – 26 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

2. Офіційний сайт ЮНЕСКО. – Режим доступу: <http://whc.unesco.org>.

3. Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО. – Режим доступу: http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670.

4. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07. 2001 № 878 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 31. – С. 104, ст. 1402.

5. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 250/95 // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – ст. 191.

6. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805 – III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – №39. – ст. 333; Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 5. – ст. 114.

7. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації : Закон України від 23.09.2008 р. №574-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 8. – ст. 105.

8. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – ст. 502.

9. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 638-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 68. – С. 224, ст. 2496